

Pagrindiniai mokinių pasiekimų ir pažangos vertinimo inkluzinėje aplinkoje rodikliai

Preambulė

Pagrindinis vertinimo inkluzinėje aplinkoje tikslas – pasiekti, kad ugdymo pasiekimų vertinimo politika ir praktika padėtų kuo geriau užtikrinti visų mokinių ugdymosi sėkmę bendrojo lavinimo mokyklų bendrosiose klasėse. Be to, tokio pobūdžio vertinimas remiasi samprata, kad visos mokinių pasiekimų ir pažangos vertinimo procedūros turėtų padėti mokiniams patirti sėkmę mokykloje, skatintų dalyvauti ugdymo procese.

Toliau publikacijoje yra aprašoma visa eilė „pagrindinių“ rodiklių ir apibūdinamos atitinkamos prielaidos jiems pasiekti. 25 valstybių švietimo ministerijų deleguoti atstovai, dalyvavę Agentūros 3 metus trukusiame projekte nusprendė būtent šiuos rodiklius ir prielaidas esant esminėmis vertinant mokinių pasiekimus ir pažangą inkluzinėje aplinkoje. Projektas vadinosi – *Mokinių specialiųjų poreikių, pasiekimų ir pažangos vertinimas inkluzinėje aplinkoje*: <http://www.european-agency.org/site/themes/assessment/index.shtml>

Buvo išskirti septyni pagrindinių rodiklių lygmenys, susiję su žmonių dalyvavimo vertinime ypatumais, atitinkamų struktūrų sukūrimu ir politikos gairėmis. Šie lygmenys yra sekantys: mokiniai, tėvai, mokytojai, mokyklos, multidisciplininės vertinimo komandos, politika ir teisinė bazė. Kiekvienam šių lygmenų buvo priskirtas vienas pagrindinis rodiklis – teiginys, apibūdinantis esminę sąlygą inkluziniam ugdymui įgyvendinti.

Tarptautinė ekspertų grupė išskyrė ne tik pagrindinius rodiklius, bet ir visą eilę „prielaidų“. Tai yra sąlygų, kurios turėtų būti sudarytos, siekiant iš tiesų įgyvendinti atitinkamą rodiklį.

Šių pagrindinių rodiklių sistema – tai praktinės rekomendacijos dėl inkluzinės švietimo politikos, vertinimo procedūrų ir praktikos diegimo. Manoma, kad tokie, kokie jie yra šiuo metu, jie turėtų būti naudingi greičiau refleksijai ir analizei nei statistikos duomenų rinkimo ir stebėsenos vykdymo tikslais.

Be abejonės šie rodikliai tikrai bus naudingi pokyčiams ir tendencijoms švietimo sistemose stebėti ir aptarti. Akivaizdu, kad kiekvienas rodiklis kaip ir „prielaidos“ turės būti toliau tikslinamos. Būtina sukurti metodiką, kaip juos pamatuoti ir gauti duomenis, kurių analizė parodytų pažangos siekiant užsibrėžto tikslo – diegti vertinimą inkluzinėje aplinkoje – lygį.

Pagrindiniai mokiniams taikomi rodikliai

Visi mokiniai yra įtraukiami į savo pasiekimų vertinimo procesą, turi galimybę jį įtakoti ir kelti uždavinius savo pačių tolesniam mokymuisi.

Prielaidos

- Esama įvairių klasėje naudojamų vertinimo strategijų ir instrumentų, suteikiančių mokiniams galimybių patiems įsivertinti savo pažangą, kelti tikslus ir ugdytis metakognityvinius įgūdžius ir strategijas.
- Visi suinteresuoti asmenys susitaria, kad pagrindinis inkluzinio vertinimo tikslas – numatyti, ko iš tiesų mokinyms turėtų mokytis, suformuluoti specifinius ir realistinius tikslus, kurių įgyvendinimas sąlygoja tolesnę mokymosi pažangą.
- Mokytojai naudoja vertinimo metodus, turinčius grįžtamąjį ryšį ugdymo procese, pritaikytus kiekvienam mokiniui individualiai, stiprinančius kiekvieno mokinio motyvaciją mokytis.
- Yra nustatytos struktūros ir procedūros, sudarančios galimybę mokiniams prisidėti prie vertinimo klasėje ar mokyklos lygmeniu, o taip pat dalyvauti mokyklos veiklos planavimo bei daugiafunkcinių vertinimo komandų darbe.

Pagrindiniai tėvams taikomi rodikliai

Tėvai yra įtraukti ir turi galimybę įtakoti visas vertinimo procedūras, kurios dalyvauja jų vaikas.

Prielaidos

- Tėvai turi teisę reikalauti, kad jų vaikas dalyvautų tam tikroje vertinimo procedūroje, o taip pat nesutikti, kad jis būtų vertinamas arba nepripažinti jo įvertinimo rezultatų.
- Tėvai padeda nustatyti jų vaiko ugdymo tikslus ir siekti juos įgyvendinti, taip pat dalyvauja tų tikslų pasiekimo vertinimo procedūroje.
- Yra aiškiai reglamentuota, kaip tėvai gali prisidėti prie ugdymo proceso ir vertinimo planavimo klasės ir mokyklos lygmenyse, o taip pat yra numatyti tėvų dalyvavimo multidisciplininių vertinimo komandų darbe.
- Mokytojai, mokyklos administracija, švietimo politikos formuotojai supranta ir pripažįsta, kad tėvų įsitraukimas yra veiksnys, ženkliai padidinantis kitų vaiko inkluzijos sėkmę sąlygojančių veiksnių poveikį.

Pagrindiniai mokytojams taikomi rodikliai

Mokytojai naudoja vertinimą kaip įrankį, pagerinantį mokinio ugdymosi galimybes ir būdus, nustatydami tikslus/taikinius mokiniui ir sau patiems (pasirinkdami veiksmingiausias vertinamo mokinio ugdymo strategijas) ir užtikrindami grįžtamąjį ryšį.

Prielaidos

- Mokytojo pareiga atlikti tokį vertinimą, kuris skatintų mokinius geriau mokytis ir gerintų jų ugdymosi veiksmingumą.
- Mokytojai supranta, kad pagrindinis vertinimo tikslas – apibrėžti sekančius mokymosi tikslus, o ne tik palyginti mokinio rezultatus su kitų klasės mokinių pasiekimais ar išorinio vertinimo nustatytais pasiekimų normomis.
- Mokytojai naudoja tokias vertinimo metodikas, kurios yra informatyvios grįžtamajam ryšiui su mokiniu palaikyti, o gauti rezultatai gali būti tiksliai ir suprantamai pateikti ir mokiniui, ir bet kuriam kitam suinteresuotam asmeniui.
- Mokytojai yra tinkamai išmokyti atlikti vertinimą inkluzinėje ugdymosi aplinkoje, gauna reikiamą pagalbą vertinimo metu, turi tinkamų vertinimo metodikų, išmano vertinimo poveikį kiekvieno mokinio ugdymuisi, geba panaudoti gautus rezultatus IUP, pritaikytam planui sudaryti ar kitam uždaviniui pasiekti.
- Mokytojams prieinama didelė įvairovė vertinimo metodikų.
- Mokytojai vertinimo procese vadovaujasi visuminiu požiūriu į mokinio mokymąsi (yra svarbūs ir akademiniai, ir elgesio, ir socialiniai ir emociniai ugdymosi proceso aspektai). Šia nuostata turi būti vadovujamasi kiekvienoje ugdymosi aplinkoje: namuose, mokykloje, o taip pat atliekant mokinio vertinimo procedūras.
- Atliekant vertinimą klasėje, dirbama komandoje, įtraukiami patys mokiniai bei jų tėvai, šeimų nariai, bendramoksliai, kiti mokyklos mokytojai ir pagalbos specialistai, o taip pat (pagal poreikį) daugiafunkcinės įvertinimo komandos specialistai.

Pagrindiniai mokykloms taikomi rodikliai

Mokyklos parengia ir įgyvendina mokinių pasiekimų ir pažangos vertinimo planą, kuriame yra įvardijami vertinimo tikslai, numatomas gautų rezultatų panaudojimas, apibrėžiami dalyvausiančiųjų vaidmenys ir atsakomybė, o taip pat kaip šio vertinimo rezultatai bus panaudoti atliepti mokinių ugdymosi poreikių įvairovę.

Prielaidos

- Mokyklų vadovai yra atsakingi už visų mokinių ugdymosi stebėseną, kuriai vykdyti jie naudojami vertinimo metu gautais duomenimis.
- Mokykla turi teisę savarankiškai pasirinkti jos manymu labiausiai tinkamas vertinimo metodikas ir savarankiškai atlikti šią procedūrą, skatinančią mokinių ugdymąsi inkluzinėje aplinkoje.
- Mokyklos vadovai aiškiai pasisako už inkluzinio ugdymo plėtrą ir vertinimą, kuris padeda plėtoti sėkmingą įvairių gebėjimų mokinių inkluziją.
- Mokyklos vadovai prisiima atsakomybę, kad būtų subalansuoti visi vertinimo procedūros aspektai: gauta informacijos apie mokinių ugdymąsi, vykdomi ugdymosi proceso stebėseną ir įvertinimas.
- Mokykla kalba „viena kalba“, suprantama mokiniams, tėvams, mokytojams, kitiems specialistams, visiems, dalyvaujantiems vertinime. Mokykla kalba „viena kalba“, suprantama visiems, dalyvaujantiems vertinime. Mokykla turi vieningą gautų rezultatų apdoravimo, analizės ir jų panaudojimo ugdymo stebėsenai vykdyti ir mokyklos darbo veiksmingumui gerinti sistemą.
- Mokyklos mastu yra planuojamas visų mokinių ugdymo organizavimas, atsižvelgiant į akademinį ir socialinį mokymosi aspektus, bei pasiekimų ir pažangos vertinimas, kuris prireikus pritaikomas atsižvelgus į individualaus mokinio ugdymosi poreikius.
- Visas mokyklos darbo planavimas vyksta įtraukus mokinius, tėvus, kitus specialistus.
- Mokyklos vadovai stebi vertinimo procedūras tam, kad galėtų padėti mokytojams.
- Mokyklos administracija teikia mokytojams pagalbą, juos konsultuoja ir palaiko siekdama, kad mokytojai panaudotų vertinimo rezultatus mokinių ugdymosi procesui pagerinti, remtųsi jais savo kasdienėje darbo praktikoje.
- Mokyklos vadovai, siekdami vertinimo veiksmingumo, organizuoja ir palaiko mokytojų bendradarbiavimą ir jų veiklą komandoje.

- Mokyklos vadovai siekia užmegzti ir palaikyti bendradarbiavimą su kitomis mokyklomis ir organizacijomis (universitetais, mokslo tyrimo įstaigomis ir kt.), nes tai padeda keistis naujausia informacija mokinių pasiekimų ir pažangos vertinimo srityje.

Pagrindiniai multidisciplininėms komandoms taikomi rodikliai

Daugiafunkcinės vertinimo komandos nepaisydamos, kokie specialistai dalyvauja jų darbe, palaiko visų mokinių inkliuzinio ugdymo ir vertinimo, kurio tikslas – pagerinti įvairių gebėjimų ir poreikių mokinių inkliuziją, procesus.

Prielaidos

- Multidisciplininės vertinimo komandos yra atsakingos už mokytojų palaikymą tobulinant ir plėtojant mokymą, mokymąsi ir sėkmingą inkliuziją.

- Visuomet atsakomybė už mokinių ugdymą ir vertinimą, kuris turi skatinanti mokymosi motyvaciją, tenka mokyklai.

- Multidisciplininės vertinimo komandos dirba su visais mokiniais, o ne tik su turinčiais specialiųjų ugdymosi poreikių, kad palaikytų ir skatintų inkliuzinio ugdymo ir sėkmingo mokymosi procesus.

- Visas vertinimas, kurį atlieka multidisciplininė vertinimo komanda, tiesiogiai tarnauja ugdymo procesui tobulinti, o jo metu gauta informacija padeda mokytojams padeda veiksmingiau mokyti, o mokiniams – geriau mokytis.

- Multidisciplininės vertinimo komandos darbas pagrįstas bendradarbiavimo principu, įtraukiant mokinių tėvus, mokytojus ir kitus specialistus.

- Kiekvieno vertinimo, kurį atlieka minėta komanda, metu atsižvelgiama ne tik į mokinio ugdymosi aplinką, bet ir į tai, kokiomis sąlygomis, kokioje aplinkoje vyksta vertinimas.

- Multidisciplininės vertinimo komandos veikia kaip „multiplikatoriai“, vykdydami geriausios vertinimo patirties (metodikų, įrankių etc) sklaidą;

- Multidisciplininės vertinimo komandos veikia mokyklų vertinimo plano ribose.

- Multidisciplininės vertinimo komandos vadovaujasi principu „vertinimas teikiant pagalbą“.

- Multidisciplininės vertinimo komandos naudoja įvairias vertinimo metodikas (būdus ir priemones).
- Multidisciplininės vertinimo komandos naudoja tokius vertinimo įrankius, kurie padeda skirtingų sričių ekspertams veikti komandoje, vartoti jiems suprantamas sąvokas ir vadovautis vieninga strategija.

Pagrindiniai vertinimo politikos rodikliai

Vertinimo politika ir praktika palaiko ir skatina nepažangių ir patiriančių riziką būti atskirtiems mokinių sėkmingą inkluziją ir dalyvavimą ugdymo procese, neišskiriant ir specialiųjų poreikių mokinių.

Prielaidos

- Švietimo politikos formuotojai yra atsakingi už parengimą tokios mokinių pasiekimų ir pažangos vertinimo sampratos, kuri skatintų inkluzinio ugdymo plėtotę, būtų nukreipta į paramos mokiniui, mokytojui ir mokyklai teikimą.
- Politikos formuotojai atsako už tai, kad būtų numatyti išteklių, reikalingi vertinimui, stiprinančiam inkluzinę švietimo sistemą, įgyvendinti.
- Nuostatos, susijusios su specialiųjų poreikių mokinių vertinimu, yra integruotos į teisės aktus, reglamentuojančius visų mokinių vertinimo klausimus.
- Bendroji vertinimo politika susideda iš regionuose parengtų vertinimo planų, kuriuos parengia visi vertinimo procedūra suinteresuoti asmenys.
- Teisės aktuose apibrėžta, kad pagrindinis vertinimo tikslas – padėti mokyti, mokytis ir skatinti visų mokinių pažangą.
- Teisės aktuose apibrėžta, kad vertinimo metodai turi „atitikti tikslą“ ir turi būti vykdoma jų tinkamo pasirinkimo ir panaudojimo stebėsena.
- Vertinimo politika apibrėžia mokytojo, mokyklos ir multidisciplininės vertinimo komandos atsakomybės mastą.
- Vertinimo politiką reglamentuojančiuose teisės aktuose numatyta, kad mokytojams ir multidisciplininių komandų nariams turi būti sudarytos reikiamos sąlygos įgyti atitinkamą pasirengimą ir gauti pagalbą, reikalingą numatytoms funkcijoms vykdyti.

- Pagalba ir ištekiai, reikalingi mokytojams ir mokykloms, gali būti įvairūs, nes mokinių pasiekimų ir pažangos vertinimo metodikų įvairovė taip pat yra labai didelė.
- Ugdymo proceso (ugdymo turinio įgyvendinimo) stebėseną ir analizę atliekama naudojantis įvairia informacija, o ne tik duomenimis apie mokinių pasiekimus ir pažangą.
- Vertinimo politika skatina specialiųjų poreikių mokinių inkliuzinio ugdymo plėtrą – ugdymo organizavimą mažiausiai ribotoje aplinkoje.
- Visa vertinimo politika remiasi visuminiu požiūriu į mokymąsi, kuriame aplinkos veiksniai, mokinių socialiniai įgūdžiai ir akademiniai mokymosi tikslai yra glaudžiai persipynę.
- Visos vertinimo procedūros prieinamos visiems mokiniams, yra pritaikytos, atsižvelgiant į kiekvieno mokinio specialiuosius ugdymosi poreikius (užduotys pateikiamos Brailio raštu, verčiamos į gestų kalbą ir kt.).
- Einamasis vertinimas yra susijęs su ugdymo turiniu ir keliamais tikslais, apibrėžtais bendrosiose programose (pritaikytose programose) ir dokumentuose.
- Vertinimo politika remiasi „universalium dizainu“, atliepiančiu kuo platesnę poreikių įvairovę.
- Vertinimo politika pripažįsta „alternatyvius vertinimo būdus“, kuriais patvirtinamos specialiųjų poreikių mokinių įgytos kompetencijos, ir atveria jiems kelią į darbo rinką.
- Vertinimo politika apima įvairių žinybų ir paslaugas teikiančių sektorių specialistų bendradarbiavimą ir siekia jį skatinti (pvz. bendradarbiavimą tarp sveikatos priežiūros ir socialines paslaugas teikiančių specialistų).
- Vertinimo politika nukreipta į dalijimąsi gerąja patirtimi ir mokslo tyrimų šioje srityje skatinimą – naujų inkliuzinio ugdymo vertinimo metodų ir įrankių paiešką.
- Vykdoma stebėseną vertinimo politikos poveikio lygioms galimybėms švietime užtikrinti.
- Prieš įdiegiant vertinimo politikos pokyčius dar planavimo stadijoje patikrinamas ir įvertinamas naujų vertinimo sampratų galimas poveikis.

Pagrindiniai švietimo politiką reglamentuojančių teisės aktų rodikliai

Teisės aktai, reglamentuojantys mokinių pasiekimų ir pažangos vertinimą, visuomet skatina vertinimą inkliuzinėje aplinkoje.

Prielaidos

- Visi teisės aktai, reglamentuojantys specialiųjų poreikių mokinių ugdymą, yra integruoti į teisės aktus, reglamentuojančius visų mokinių ugdymą.
- Pagrindinis vertinimo modelyje (ar sampratoje) įvardintas tikslas – yra inkliuzinio ugdymo vertinimas, turint omenyje visus mokinius.
- Teisės aktuose vertinimas apibrėžiamas kaip įrankis, reikalingas tobulinti ugdymo procesą (mokymą ir mokymąsi), o ne kaip įrankis klasifikacijai, diagnozei, aprūpinimui ar atskaitingumui.
- Mokiniai turi teisę dalyvauti einamajame vertinime, kuris įtakoja ir skatina ugdymo proceso tobulinimą, teigiamai įtakoja mokinių mokymąsi.
- Visi mokiniai turi teisę dalyvauti vertinimo procesuose, kurie yra pritaikyti kiekvieno mokinio individualiems poreikiams.
- Pirminis specialiųjų ugdymosi poreikių nustatymas padeda pritaikyti ugdymo procesą kiekvienam mokiniui, suteikia reikiamos informacijos ir mokytojui, ir mokiniui.
- Tėvai (globėjai/rūpintojai) turi teisę dalyvauti savo vaikų vertinime.
- Teisės aktai užtikrina, kad politika, jai įgyvendinti reikalingi ištekliai ir aprūpinimas jais būtų nuoseklūs ir nenutrūkstami visuose regionuose ar geografinėse vietovėse.